

Garipağaoğlu, B.Ç. (2016). Özel dershanelerden özel okullara dönüşüm projesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 140-162.

Geliş Tarihi: 03/08/2015

Kabul Tarihi: 23/02/2016

DOI: 10.17240/aibuefd.2016.16.1-5000182915

ÖZEL DERSHANELERDEN ÖZEL OKULLARA DÖNÜŞÜM PROJESİ

Burçak Çağla GARİPAĞAOĞLU*

ÖZET

Türkiye’de dershanelerin kapatılarak özel okullara dönüştürülmesine ilişkin yasal düzenleme, dersane yöneticileri, dersane öğretmenleri, veliler, öğrenciler ve özel okullar başta olmak üzere tüm eğitim çevrelerini etkilemiş, pek çok eğitim girişimcisini, özellikle de dersane sahiplerini ve yöneticilerini alternatif eğitim modelleri arayışına sevk etmiştir. Söz konusu süreç içerisinde bakanlığa sayısız model teklifi sunulmuş ve düzenlemenin hayata geçirilmesini mümkün kılacak uygulamalar hakkında pek çok platformda tartışılmıştır. Bu araştırma ise konuya ilişkin nitel bir çalışma olup söz konusu dönüşüm projesinin güçlü ve zayıf yönlerini, sunduğu fırsatları ve neden olabileceği tehditleri ortaya koyabilmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın verileri toplam 13 katılımcı ile yapılan bire-bir görüşmeler ile toplanmıştır. Katılımcılar üç farklı dershaneden seçilen birer yönetici, birer öğretmen ve birer öğrenci ile bir özel ve bir devlet okulundan seçilen birer yönetici ve öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma verileri içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir ve dönüşüm projesini destekleyen ve desteklemeyen temel savlar açıklayıcı alıntılar eşliğinde verilmiştir. Araştırma bulguları, projenin zamanlamasına ve tartışmalı sebep-sonuç ilişkilerine dikkat çekerek, projeyi destekleyen beş, desteklemeyen altı temel sav ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Özel dersane, özel okul, dönüşüm projesi, gölge eğitim

TRANSFORMATION OF SUPPLEMENTARY EDUCATION CENTERS TO PRIVATE SCHOOLS

ABSTRACT

The Turkish government’s plans to phase out the country’s supplementary education centres (SECs) by transforming this centres into private schools affected many stakeholders including students, parents, the owners, managers and teachers of these SECs, public and private schools and many entrepreneurs in the education sector and led to the search of new educational models. Many proposals are offered to the government by the owners and leaders of these SECs, and the pros and cons of this transformation are discussed in many platforms. This study is a qualitative research and aims to identify the strengths and weaknesses of this transformation project and to reveal the possible threats and opportunities presented by it. The data were collected from 13 participants via one-to-one interviews. Participants are comprised of one manager, one teacher, and one student chosen from each of the three different SECs; and one manager and teacher selected from one public and one private school. Data was analyzed by the content analysis method and the findings are presented with illustrating excerpts. Findings indicate that timing and the disputable cause and effect relationships of the project are the two main issues that can affect the success of the project and therefore should be handled with great care.

Key Words: Supplementary education centers, private schools, transformation, shadow education

* Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Yönetimi ve Planlaması Yüksek Lisans Programı, e-mail:caglagaripagaoglu@bahcesehir.edu.tr

1.GİRİŞ

Türkiye’de pek az kurum özel dersaneler kadar tartışılmış; varlıkları, işlevleri ve ne kadar gerekli olup olmadıkları gibi mevzular eğitim-öğretim gündemini uzun seneler meşgul etmiştir (Köprülü, 2008). Türkiye’de yıllardır dershanecilik sektörünün eğitim sistemindeki boşluktan ortaya çıkan kurumlar mı yoksa tamamlayıcı eğitim kurumları mı olduğu tartışması yaşanmaktadır. Bugün gelinen noktada ise dersane tartışmaları yeni bir boyut daha kazanmış ve kapatılmalarının ne kadar doğru veya gerçekçi olduğu, kapatılan dersanelerin özel okullara dönüşebilmesi için devletin önerdiği teşvik sistemi, bu dönüşümün tüm maliyetleri ve sonuçları tartışılmaktadır.

Özel dersaneler sadece gelişmekte olan ülkelerde değil dünyanın her yerinde, özellikle de Doğu Asya ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaygın olarak görülen oluşumlardır (Tansel, 2013a). Dershanecilik her ülkede Türkiye’deki gibi kurumsal yapılanmalar şeklinde sürdürülmesine bile, dünyanın pek çok ülkesinde, Türkiye’deki dersanelerde yürütülen eğitim ve öğretim faaliyetlerine benzer faaliyetler bire bir veya grup hâlinde özel ders uygulamaları şeklinde yürütülmektedir (ÖZDER, b.t.). Her ülkenin ekonomik, teknolojik ve sosyal gelişmişlik düzeyi, yönetim şekli ve tarihi mirası birbirinin aynı olamayacağına göre özel dersaneleri de birbirinin aynı değildir (Atabay, b.t.).

Dünyada özel dersaneler üzerine yapılan araştırmalar genel olarak toplumsal adalet teması üzerine yoğunlaşan, dersanelerin varlık nedenlerini ve onlara olan talebi toplumsal, ekonomik ya da siyasi boyutlarıyla tartışan araştırmalardır. Özel dersaneler konusunda yapılan ilk çalışmalardan biri Stevenson ve Baker’ın (1992) Japonya’da yaptığı çalışmadır. Stevenson ve Baker (1992) bu çalışmalarında, ilk defa “gölge eğitim” deyimini kullanarak dersanelerin örgün eğitimdeki yerini ve üniversiteye geçişteki rolünü tartışmışlardır. Özel dersaneler üzerine çalışmalarıyla dikkat çeken araştırmacılardan biri de gölge eğitim sisteminin doğurduğu sonuçları farklı boyutlarıyla tartışan Bray (1999, 2003, 2006, 2009, 2010, 2011)’dir. Bray’in özellikle 2011 tarihli, dersaneleri ele alan çalışması, çalışmanın örnekleminin daha az ele alınmış bir bölge olan Avrupa Birliğinden seçilmesi açısından da dikkat çekicidir. Bray ayrıca 2003 yılında Kwok’la Hong Kong, 2008’de Suso ile Afrika, 2012’de Lykins’le Asya, 2013’de Mazawi ve Sultana ile Akdeniz ülkelerindeki özel dersane olgusunu, özel dersanelerin siyasi ve sosyo-ekonomik açılardan önemini araştırarak belki de alanyazına özel dersaneler konusunda en büyük katkıyı sağlayan araştırmacılardandır. Ireson (2004) ise İrlanda’da özel dersanelerin ne kadar yaygın ve etkili olduğunu araştırmış; Asaad ve El-Badawy (2004) Mısır eğitim sisteminde yaşanan gölge eğitimin kadın-erkek eşitsizliği üzerine etkisini incelemiş, Kim (2008) ise Kore’de özel dersanelere olan bağımlılığı azaltmak üzere çözüm önerisi sunan bir çalışma yaparak dersaneler hakkında alanyazına önemli katkılarda bulunmuşlardır. Dang ve Rogers (2008) da dersanelerin giderek yaygınlaşması üzerine yapmış olduğu bir araştırma ile Dünya Bankasının dikkatini bu konuya çekmeyi başarmıştır. Lee, Park ve Lee (2009), gölge eğitim sistemlerinin sosyo-ekonomik etkileri üzerine bir çalışma yapmış, Burch (2009), “saklı pazarlar” deyimini kullanarak özel dersanelere ilişkin önemli tespitlerde bulunmuştur. Silova ise 2009’da Orta Asya’daki, 2010’da Doğu ve Orta Asya’daki ve 2006’da da Budiene ve Bary ile birlikte Doğu Avrupa ülkelerindeki dersane oluşumlarını incelemiş, özel dersanelerin sunduğu olanakları, sebep oldukları sorunları, özel dersaneler için tercih edilebilecek hükümet uygulamalarını ve bu uygulamaların olası sonuçlarını tartışmıştır. Mori ve Baker ise 2010 tarihli çalışmalarında dünyada hızla yaygınlaşan gölge eğitimin kökenini

ve post-modern eğitim anlayışındaki yerini inceleyerek bu alandaki çalışmalara yeni bir boyut kazandırmıştır. Öte yandan Heyneman (2011) ise özel dersaneler ve toplumsal birlikteliği tartışarak, özel dersanelerin Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesine uygun görülemeyeceğinin altını çizmiştir. Safarzynska (2013), Polonya’da dersanelere olan talebin sosyo-ekonomik belirleyicilerini incelemiş, Zhang (2013) ise, Çin’de özel dersanelerin üniversite başarısına etkisini araştırarak bu konuda alanyazına yapılan sınırlı katkılardan birini yapmıştır. Bu konuda yapılan alanyazın incelemesi özel dersane ve türevi oluşumların dünyanın dört bir yanında olduğunu ve giderek de çoğaldığını göstermiş; bu oluşuma ve bu oluşumun büyümesine katkı yapan etmenlerin ve boyutlarının çok çeşitli olduğunu ve ülkeden ülkeye değişim gösterdiğini ortaya koymuştur (Tansel, 2013a).

Türkiye’de ise özel dersanelerle ilgili yapılan akademik çalışmalar daha sınırlıdır. Türkiye’de özel dersaneler üzerine yapılan araştırmalar daha çok özel dersanelere olan talep (Akgün, 2005; Altınyelken, 2013; Tansel ve Bircan, 2006) ve özel dersanelerin Türk eğitim sistemindeki rolü (Morgil, Yılmaz ve Geban, 2001; Morgil, Yılmaz, Seçken ve Erökten, 2000; Okur ve Dikici, 2004; Özoğlu, 2011; Şirin, 2000; Tansel ve Bircan, 2005; Tansel ve Bircan, 2007) üzerine yoğunlaşan ya da özel dersaneleri toplumsal adalet (Gök, 2006, 2010; Tansel, 2013b) açısından inceleyen araştırmalardır.

2.3. Türkiye’de Dersanecilik

Dersaneler Türk eğitim sisteminin önemli bir parçasıdır ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)’na bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Türkiye’deki kökleri Cumhuriyet döneminin öncesine kadar uzanan özel dersanecilik, bunca yıllık geçmişlerine rağmen en çok tartışılan kurumlardan biri olmuş ve eğitim sistemimizde kademeler arası geçişi düzenlemenin en önemli aracı olan merkezi sınav uygulamalarıyla daha da yaygınlaşmışlardır (Atabay, b.t., Keskin ve Demirci, 2003). Başlangıçta fen, dil, ticaret veya sanat öğrenimi için açılan ve bir özel okul gibi düşünülen özel dersaneler, 1965 yılından sonra daha çok seçme ve eleme sınavlarına öğrenci hazırlayan takviye kursları haline gelmişlerdir (Turan ve Alaz, 2007). Özel Dersaneler Tip Yönetmeliği’nde, özel dersanelerin kuruluş amacı öğrencileri zayıf oldukları derslerden yetiştirmek ve bilgi seviyelerini yükseltmek, bir üst okulun giriş sınavlarına hazırlamak, belli alanlarda ilerlemek amacıyla araştırma ve inceleme yapmak, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda uzmanlaşmak isteyen öğrencilere gerekli olanak ve ortamı sağlamak, bu gibi öğrencileri tespit ve teşvik etmek şeklinde özetlenmektedir. Özel Dersaneler Tip Yönetmeliği’nde belirtilen bu amaç çeşitliliğine rağmen, Türkiye’deki özel dersaneler sistemi, aslolarak ulusal ve merkezi sınavlar sonucunda gelişmiştir (Tansel, 2013a). Dersanelerin yaygınlaşmasındaki diğer bir önemli etken ise eğitim sistemlerindeki rekabetçi baskılardır (Tansel, 2013a). Türkiye’de eğitimin hemen her kademesinde okulların kalite bakımından önemli farklılıklar göstermesi, öğrencilerin nitelikli eğitim imkânlarından yararlanarak yüksek bir sosyal statü, iyi bir iş ve meslek sahibi olma istekleri ve bu nedenle daha nitelikli okulları tercih ve talep etme eğilimleri, eğitim-öğretim kademeleri arasındaki geçişlerin sınavlara dayalı olarak yapılması eğitim sisteminde kıyasıya bir rekabet yaratmaktadır. Bu nedenle, Türkiye’deki özel dersaneler, öğrenci ve velilerin eğitimin bu rekabetçi sistemiyle baş edebilmek için başvurdukları en öncelikli çare olarak eğitim sisteminin neredeyse vazgeçilemez birer unsurları olmuşlardır (ÖZDER, b.t.).

Yükseköğrenime olan talep ile yükseköğrenim arzı arasındaki büyük farklılıklar günümüzde hazırlık sürecinin ortaokula hatta ilkokula kadar inmesine neden olmuştur (Atabay, b.t.). Özel dersanelerde eğitim-öğretim faaliyetleri lise son sınıf ve lise mezunu öğrenciler için üniversite hazırlık kursları, sekizinci sınıf öğrencileri için Anadolu Liseleri, Fen Liseleri ve Özel Liselere giriş kursları ile lise ve ilköğretim ara sınıfları için ise yetiştirme kursları şeklinde yapılmaktadır. Özel dersanelerde kurs fiyatları dersanelenin büyüklüğüne, ismine ve istihdam ettiği öğretmenlere göre farklılık göstermektedir (Keskin ve Demirci, 2003). 2014 yılı itibarıyla Türkiye genelinde faaliyet gösteren toplam dersane sayısı yaklaşık 4 bin, dersanelerde istihdam edilen öğretmen sayısı yaklaşık 50 bin, dersanelerde burslu olarak okuyan öğrenci sayısı yaklaşık 100 bin, dersanelerin toplam öğrencisi sayısı yaklaşık 1 milyon, dersanelerin tahmini cirosu yaklaşık 1.5-2 milyar dolar arası, dersanelerin yıllık olarak devlete ödediği vergi ise yaklaşık 289 milyon liradır (TOBB, 2012).

Günümüzdeki durumlarına 1965 tarih ve 625 sayılı yasa ile kavuşan özel dersanelerin varlıkları sürekli olarak bir tartışma konusu olmuş ve kaldırılmaları için pek çok girişimde bulunulmuştur (Kahraman, 2013). İlk olarak 1980 darbesi ile kurulan askeri hükümet döneminde hazırlanan bir kanunla 1984'te kapatılmaları öngörülen dersaneler 1983'te iktidara gelen hükümetin söz konusu kanunu kaldırmasıyla birlikte Türk eğitim sistemindeki varlıklarını sürdürebilmişlerdir (Kahraman, 2013). 2013-2014 döneminde çıkarılan bir kanunla kapatılmaları ve/veya özel okullara dönüştürülme süreçleri ile gündeme gelen dersanelerin meseleyi Anayasa Mahkemesine (AYM) taşımaları sonucunda AYM, tam adı "6528 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" olan dersanelerin dönüşümü ile ilgili düzenlemeyi, düzenlemenin Anayasanın 48. Maddesi'nde güvence altına alınan 'özel teşebbüs hürriyetine' aykırı olduğu gerekçesiyle iptal etmiştir. 8 Ağustos 2015 tarihinde Resmi Gazete'den duyurulan bu iptal kararı ile birlikte MEB, bireylerin tercihleri doğrultusunda okul dışı eğitim alma ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik farklı çözüm yollarının üretilmesi için özel öğretim kursu, kişisel gelişim kursu, meslek edindirme ve mesleki gelişim kursu ve yetenek kursu başlıklarında yeni kurs tanımları getirmiş, "Tanımlar" başlığı altına, bilim grubu, özel öğretim kursu, kişisel gelişim kursu, meslek edindirme ve mesleki gelişim kursu, yetenek kursu, ders yılı ve öğretim yılı ibareleri ekleyerek Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği'ni değiştirmiştir.

1.2. Dünyada Dershanecilik

Türkiye'de dersanelerin sadece Türkiye'de olduğuna ve diğer pek çok ülkede olmadığına dair bir algı olmasına rağmen, dünyanın pek çok ülkesinde, işlevleri bakımından ülkemizdeki özel dersanelere benzer yapılar vardır (ÖZDER, b.t.). Hatta dersanelerin Avrupa'da kurulmuş olan European Network of Educational Support & Concern (ENESCO- Avrupa Dershaneciler Birliği) adlı bir dernekleri bile vardır. Dersaneler Japonya, Güney Kore, Hong Kong, Tayvan, ABD ve Yunanistan başta olmak üzere pek çok ülkede faaliyet göstermektedirler (Tansel, 2013a). İngiltere, Almanya ve Fransa gibi gelişmiş Avrupa ülkelerinde ise dersanelere benzer kurumlara rastlanmakla beraber bunlar Türkiye ve uzak doğu ülkelerinde olduğu kadar yaygın değildir. Atabay'a (b.t.) göre, bunun en önemli nedeni bu ülkelerde eğitim basamakları arasında etkin bir işleyişin bulunması, yönlendirmenin uzun bir sürece yayılması ve

alternatif eğitim olanaklarının özellikle mesleki eğitime yönlendirmenin başarıyla gerçekleştirilmesidir.

Özel ders ve dershaneciliğin çok yaygın olduğu ülkelerin en belirgin ortak özelliği, eğitim kademeleri arasındaki geçişlerde rekabete dayalı sınav sistemlerinin olmasıdır (ÖZDER, b.t.; Tansel, 2013a). Güney Kore, Hong Kong, Yunanistan, Japonya ve Tayvan gibi ülkeler, üniversiteye girişin merkezi sınavlarla yapıldığı ve özel ders veren kurumların en yaygın olduğu ülkelerdir. Bu ülkelerde özel derslere katılım oranları özel ders ve dersaneler açısından anlamlı oranlar ifade eder. Mesela, Japonya’da üniversiteler, başvuranların tamamını alacak kapasitede olmasına karşın, 10 milyon öğrenci “Juku” adı verilen dersanelere devam etmektedir (ÖZDER, b.t.). ABD’de ise üniversitelere başvurularda, ACT (American College Test) veya SAT (Scholastic Assessment Test) gibi başarı veya yeteneği ölçen sınavlara hazırlık amacıyla yüz yüze ya da online eğitim hizmeti veren yerel ya da zincir kurumlar vardır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı dönüşümle ilgili yaşanan/yaşanabilecek olumlu ve olumsuz sonuçları, dönüşümün yarattığı/yaratabileceği fırsatları ya da sebep olabileceği tehditleri özel ve devlet okulu yöneticileri, öğretmenleri ve özel dersane sahipleri/yöneticileri, öğretmen ve öğrencilerinin görüşlerinden yola çıkarak ortaya koyabilmektir. Bu bağlamda araştırma soruları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- 1- Özel dersanelerin kapatılarak özel okullara dönüştürülmesini destekleyen savlar nelerdir?
- 2- Özel dersanelerin kapatılarak özel okullara dönüştürülmesini desteklemeyen savlar nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu araştırmada yöntem olarak yaşanan olaylar ve tecrübeler üzerinden belli bir konuyu aydınlatmak ve dikkat çekmek için tercih edilen fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji, farkında olunan ancak derinlemesine bilgi sahibi olmadığımız olgulara odaklanmayı sağlayan nitel araştırma desenlerinden biridir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmada söz konusu desenin seçilmesindeki amaç ise, tam adı “6528 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” olan dersanelerin dönüşümü ile ilgili düzenlemeye ilişkin görüşleri katılımcıların tecrübeleri üzerinden ortaya koyabilmektir.

2.1. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, araştırma problemi ile ilgili olduğu düşünülen paydaşlar ‘dershane kurucu/yöneticileri, dersane öğretmenleri, özel okul yöneticileri, özel ve devlet okul yöneticileri ve öğretmenleri ve dersane öğrencileri olarak belirlenmiştir. Araştırmada evrende yer alan bu çok sayıdaki birimden, İstanbul’da faaliyet gösteren üç farklı dershaneden birer yönetici, birer öğretmen ve birer de öğrenciye; bir devlet ve bir özel okuldan ise birer öğretmen ve birer yönetici olmak üzere toplam 13 kişiye ulaşılmıştır. Araştırmada yer alan dersaneler dönüşüm projesine başvurmayı düşünen, düşünmeyen ve konu ile ilgili henüz tam bir karar verememiş üç

farklı dershanedir. Araştırmada katılımcıların kimliklerini korumak amacıyla katılımcılara birer takma isim verilmiş ve çalıştıkları kurum isimleri gizli tutulmuştur.

2.2. Veri Toplama

Araştırma verileri bire-bir görüşme yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak ise üç açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu soruları Tablo 1’de sunulmuştur. Görüşmelerin tamamı dersanelerden okula dönüşüm başvuruları başlamadan yapılmış olup, 2014 Bahar döneminde tamamlanmıştır. Görüşmeler ortalama 15-20 dakika sürmüş ve katılımcıların kendi mekânlarında (okul veya dersane ortamında) gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiş ve görüşmeleri takip eden üç gün içerisinde yazıya dökülmüştür.

Tablo 1.

Görüşme Soruları

- 1) Dersanelerin kapatılması ve özel okullara dönüştürülmesine ilişkin getirilen yeni düzenlemenin güçlü yanları ve sunduğu fırsatlar nelerdir?
 - 2) Dersanelerin kapatılması ve özel okullara dönüştürülmesine ilişkin getirilen yeni düzenlemenin zayıf yönleri ve neden olabileceği sorunlar nelerdir?
 - 3) Söz konusu bu düzenlemenin başarılı bir şekilde hayata geçirilmesine ilişkin önerileriniz nelerdir?
-

2.3. Güvenirlik ve Geçerlik

Bu araştırmada güvenirlilik ve geçerliğin sağlanabilmesi için Lincoln ve Guba (1985) tarafından önerilen stratejiler kullanılmıştır. Araştırmada bu bağlamda, iç güvenirlilik yerine “tutarlılık”, dış güvenirlilik yerine “teyit edilebilirlik”, iç geçerlik yerine “inandırıcılık” ve dış geçerlik yerine de “aktarılabirlik” ifadelerinin kullanılması tercih edilmiştir (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırmada tutarlılığın sağlanabilmesi için tüm görüşmelerde önceden hazırlanmış ve alan uzmanlarının görüşüne sunulmuş yarı-yapılandırılmış bir mülakat formu kullanılmıştır. Ayrıca, görüşme sorularının benzer bir yaklaşımla sorulmasına, kayıtların aynı şekilde tutulmasına ve veri kodlaması sırasında aynı süreçlerin takip edilmesine özen gösterilmiştir. Çalışmada tutarlılığın artırılması için temalar ve kodlamalar ham verilerin araştırmacı tarafından farklı zamanlarda birkaç kez okunmasından ve başka bir araştırmacı tarafından tamamlanan kodlamaların birbirleriyle karşılaştırılarak, görüş ayrılıklarının ham verilere bakılarak giderilmesinden sonra nihai haline getirilmiştir.

Araştırmada dış güvenirliliğin (teyit edilebilirlik) sağlanması amacıyla, elde edilen sonuçlar uzman teyidi alınarak test edilmiştir. Uzman teyidi için uzmanlar araştırma sonuçlarını ham veriler ile karşılaştırmıştır. Ayrıca araştırma süreci (araştırmanın deseni, araştırma yöntemi, veri toplama aracı, veri toplama süreci ve veri analizi) araştırmanın yöntem kısmında ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

İnandırıcılığın artırılabilmesi içinse araştırmada uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, veri çeşitlemesi, uzman incelemesi ve katılımcı teyidi stratejileri kullanılmıştır. Ayrıca, araştırmacı, mülakatlar sırasında yansıtıcı dinleme tekniği kullanılarak sohbetleri teşvik edici olmaya özen göstermiştir. Mülakat soruları açık uçlu olarak hazırlanmış ve

katılımcıların herhangi bir etki altında kalmadan kendi görüşlerini rahatlıkla aktarabilmeleri sağlanmıştır. Araştırmacı veri çeşitliliğini çeşitli veri toplama yöntemleri (odak grup, gözlem veya döküman inceleme) ile sağlayamasa bile veri çeşitliliğini verileri farklı paydaşlardan toplayarak artırmaya çalışmıştır. Ayrıca, araştırmacı tarafından, Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen Mülakat İrtibat Özet formu kullanılarak, görüşmeye dair can alıcı detayların alan uzmanları ile paylaşılabilmesi sağlanmıştır. Bu sayede, araştırmacı, elindeki verileri olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız ele aldığından emin olabilmektedir. Nitel araştırmalardaki önemli bir sorun da mülakatı yürüten kişinin dinlediklerini yanlış anlamasıdır. Bu nedenle araştırmacı, tüm mülakatları bire bir yazıya aktararak katılımcılara göndermiş ve verileri katılımcı teyitlerinden sonra analiz etmeye başlamıştır.

Araştırmada dış geçerliliğini (aktarılabirlik) sağlayabilmek için veriler katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılarak kullanılmıştır. Ayrıca, araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik yöntemi kullanılarak yöntem bölümünde örneklemin nasıl seçildiği, veri toplama ve analiz süreçlerinin nasıl yapıldığı detaylı bir şekilde aktarılmıştır. Böylece, okuyucuların başka araştırma sonuçlarıyla kıyaslama yapabileceği bir zemin sağlanmaya çalışılmıştır.

2.4. Veri Analizi

Veri analizi içerik analizi yöntemi ile yapılmıştır. Yapılan içerik analizinde elde edilen kavramlar, temalar altında gruplandırılmış, alt temaların birbirleriyle olan ilişkileri ortaya çıkarılmış ve bu ilişkiler daha üst bir tema ile açıklanmıştır (Miles ve Huberman,1994; Merriam, 1988; Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bir sonraki aşamada ise Seidman (1998)'ın önerdiği gibi temalara ilişkin alıntılar seçilmiş, metin içi ve metinler arası bağlantılar kurulmaya çalışılmıştır. Araştırma bulgularının analizi sırasında, katılımcıların kendi ifadelerine odaklanılarak, her bir temayı en iyi anlatacak katılımcı ifadelerinin seçilmesine özen gösterilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırma verileri dersanelerin kapatılması veya kapatılarak özel okullara dönüştürülmesini destekleyen ve desteklemeyen savlar olmak üzere iki ana tema altında toplanmıştır.

3.1. Tema 1: Dersanelerin Kapatılmasını veya Özel Okullara Dönüştürülmesini Destekleyen Savlar.

Dersanelerin kapatılmasını veya özel okullara dönüştürülmesini destekleyen argümanlar altı ana başlık altında toplanmaktadır:

3.1.1. Dersaneler mevcut eğitim sistemine alternatif, paralel bir eğitim sistemi gibi hareket etmekte ve resmi okullarda verilen eğitim-öğretimi değersizleştirmektedir.

Dersanelerin kapatılmasını veya özel okullara dönüştürülmesini destekleyen argümanlardan biri de dersanelerin öğrencilerin gözünde resmi okulları itibarsızlaştırdığı görüşüdür. Bu görüşe göre dersanelerin varlığı ve dersanelere olan talep, okullara olan güveni sarsmakta ve öğrencilerin gözünde dersaneleri okullara kıyasla daha öncelikli bir yerde konumlamaktadır. Bu bağlamda, özel okul

yöneticilerinden biri, öğrencilerin okullarından ziyade dershanelerini ön planda tuttuğunu vurgulamış ve durumu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Öğrenciler okul devamlılığından ziyade dershane devamlılığına önem veriyorlar. Öğrenciler bir yerden bir şekilde bulup buluşturdukları hastane raporları ile sözde hastalıklarını bahane edip okula gelmiyorlar. Onun yerine dershanelerinde etüte girmeyi tercih ediyorlar. Pekçok öğrenci için dershane devamlılığı, okul devamlılığından daha önemli” (Hasan, Mart 2014).

Bir devlet okulunda öğretmenlik yapan katılımcılardan birinin aşağıda yer alan ifadesi de Hasan Bey’in yukarıda yazılı olarak sunulan görüşünü destekler niteliktedir:

“Dershanelerde tüm hayat testen ibaret. Okullarda ise öğrencinin test çözmek dışında da bir takım zorunlulukları ve sorumlulukları var. Ancak okulların dayattığı bu öğrenme sorumlulukları öğrencilere gereksiz bir yük ve zaman kaybı olarak geliyor. Okulda kaybettikleri bu gereksiz vakti dershanelerde 3-4 test daha fazla çözerek daha verimli kullanabileceklerini düşünüyorlar. Bir bakıma haklılar da. Sistemin kazanım olarak gördüğü ve ödüllendirdiği şey ne yazık ki bu. Okul eğitiminin değil de dershane eğitiminin ödüllendirildiği bu sistemde okulların öğrenci gözünde itibarsızlaşmasını doğal buluyorum” (Fatma, Mart 2014).

Yine özel okul öğretmenlerinden Handan hanımın aşağıda yer alan ifadesi de öğrencilerin okulları yerine dershanelerini çok daha fazla önemseyişi düşüncesini desteklemektedir. *“Öğrenciler haftanın 5 gününü okulda, 1 ya da 2 gününü de dershanede geçiriyorlar. Ancak bir yarış atı gibi muamele gördükleri dershanelerini ve dershane müfredatlarını okul müfredatlarından çok daha fazla önemsiyorlar”* (Handan, Mayıs 2014). Son olarak dershane ve devlet okulu öğrencilerinden Ayla'nın aşağıdaki ifadesi de öğrencinin gözünde, dershane-okul ikilisinden hangisinin daha ön planda olduğunun ortaya konması açısından son derece çarpıcıdır:

“Okulda çok bişey öğrenmiyoruz aslında. Çoğunlukla boş geçiyor. Aslında dershaneye gidince daha çok farkına varıyorsun okuldaki derslerin nasıl da boş geçtiğini. Zaten sınav yaklaşınca çoğumuz rapor alıcaz ve dershaneye gidicez. Okul devamsızlık haklarımızı da biriktiriyoruz zaten” (Nisan, 2014).

3.1.2. Dershanelerin ailelere getirdiği ekonomik maliyet eğitimde fırsat ve imkân eşitliğini bozmaktadır.

Bu görüşe göre, dershanelere sadece varlıklı aile çocukları gidebilmekte, ekonomik olarak olanakları sınırlı olan ailelerin çocukları ise böyle bir eğitim takviyesinden yoksun kalmaktadır. Bu da eğitimde fırsat eşitsizliğine sebebiyet vermektedir. Söz konusu görüşü en iyi şekilde özetleyen katılımcı açıklamalardan biri devlet okulu yöneticilerinden Ali Bey'e aittir:

“Türkiye’de dershanelerin sağladığı eğitim takviyesini alabilecek öğrenci sayısı ne yazık ki kısıtlıdır. Çünkü dershane ücretleri pek çok aile için ağır bir ekonomik yük. Bu yükün altına giremeyen ailelerin çocukları da otomatik olarak dezavantajlı. Bizim dershanelerin sunduğu eğitim takviyesine gereksinim duymayacağımız bir sisteme ihtiyacımız var” (Nisan, 2014).

MEB'in dönüşüm projesine başvuruda bulunmayı düşünen özel dersane kurucu/yöneticilerinden biri de dönüşümün ekonomik olanakları kısıtlı aileler için aslında daha avantajlı olabileceğini farklı bir perspektifle anlatıyor:

“Dersaneler pek çok aile için ekstra bir masraf. Çocuğunu özel okula gönderen de, devlet okuluna gönderen de öyle ya da böyle çocuğunu dersaneye göndermek zorunda kalıyor. Ama eğer dersaneler özel okullara dönüştürülürse velilerin çocuklarını daha makul fiyatlara gönderebilecekleri özel okul sayısı artacaktır. Üstelik dersane deneyimine sahip bu özel okullar öğrencilerin şimdi olduğu gibi ekstradan bir kuruma daha para verme zorunluluğunu ortadan kaldıracaktır. Bu da pek çok ailenin cebini için daha ekonomik olacaktır. Hem çocuk da pinpon topu misali iki farklı eğitim kurumu arasında mekik dokumaktan kurtulacaktır. Dersanelerin kapatılmasını daha doğrusu özel okullara dönüşmesini de bu yüzden olumlu bir adım olarak görüyorum” (Atıf, Mayıs, 2014).

Ekonomik bağlamda dersanelerin eğitimde fırsat eşitsizliğini tetiklediğini dile getiren bir diğer görüş de görüşü yukarıda belirtilen Atıf Bey'le aynı dersanede öğretmen olarak çalışan İsmet Bey'e aittir:

“Hepimiz biliyoruz ki dersaneye gitmeyen öğrencinin dersaneye giden öğrenci karşısında pek şansı yoktur. Dolayısıyla insanlar dışından tırnağından artırıp çocuklarını öyle ya da böyle dersaneye gönderiyor. Söz konusu teşvikler gerçekten verilirse; insanlar da dersanelere verecekleri parayı dersanelerden dönüşen özel okullara verilerse bence daha makul bir çözüm olur. Öğrencilerin 7/24 süren okul-dersane-ev üçgeninde dersane ayağını lâv etmek hem daha insani hem de herkes için daha ekonomik bir çözüm olacaktır. Çocuğun okulda ya da dersane de bulunduğu tek bir fazla günün bile bazı hanelerde ev ekonomisine zararı var. Çocuğun bir gün tarla sürmek yerine dersaneye gitmesi bile kimi aileler için maddi kayıptır” (İsmet, Mayıs 2014).

3.1.3. Dersaneler önceliğin eğitim değil ticari kaygılar olduğu kurumlardır ve bu öncelikleri öğretmen, öğrenci ve velilerin sömürülmesine müsait bir zemin yaratmaktadır.

Dersanelerde özellikle stajyer öğretmenlerin çok düşük ücretlerle çalıştırıldığı düşünce de bir okul öğretmeni tarafından aşağıdaki gibi ifade edilmiştir: *“Bazı dersane öğretmenleri (özellikle stajyer öğretmenler) çok düşük ücretler karşılığında çalıştırılmakta ve bir nevi sömürülmektedir” (Fatma, Mart 2014).* Başka bir yaygın görüş ise bir dersane öğretmeni tarafından ifade edilen ve dersanelerin umut tacirliği yaptığı yönünde bir görüştür:

“Dersanelerde yapılan çoğu zaman umut tacirliğidir. Dersanelere kayıtlar hep büyük vaatlerle yapılır. Olmayacak duaya öğrenciye de veliye de âmin dedirtilir. Öğrenci de veli de bir mucize beklemeye başlar. Kayıt parası alınır ve vaatler unutulur. Gerçekten vaat eden öğrencilerle yola devam edilir, diğer öğrenciler ise çoğu zaman hüsrana uğrar. Dersanelerin rehberlik sistemi de sınav odaklıdır. Dersanelerdeki hiçbir rehber kalkıp da öğrencinin matematikte fizik de başarısı yok ama el sanatlarına şuna buna yeteneği çok, çocuğu o yönde geliştirelim demez, diyemez” (Ali, Mart 2014).

3.1.4. Özel dersaneler bilgileri öğrenciye kalıp halinde vermekte ve şifre çözer gibi öğrencilere test tekniklerini öğretmek suretiyle öğretim yaparak, öğrencilerin yaratıcılıklarını öldürmektedir.

Bir diğer yaygın görüş de dersanelerin öğrenmeyi yücelten bir kurum değil de test çözmeye mantığını yücelten bir kurum olduğu görüşüdür. Bir dersane öğretmenince de desteklenen bu görüşü Akın Bey aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

“Dersaneler tamamen ticari kaygıların ön plana çıktığı kurumlardır. Bu kurumlarda öncelik öğrencinin eğitimi değil, öğrenciyi sınava hazırlamaktır. Dersaneler test çözmeye tekniğini öğretir. Önemli olan çocuğun bu bilgileri gerçek hayatta kullanıp kullanmadığı değil, sınavda kullanıp kullanamayacak olmasıdır. Yani öğrenilen bilginin raf ömrünün sınava kadar olması yeterlidir. Öğrenci de öğrenirken bu bilinçle öğrenir zaten. Dersanede de sınava kadar unutulmaması gereken bilgiler öğretilir. Hepsini bu kadar” (Akın, Nisan 2014).

Dersanelerin yaratıcılığı teşvik etmediği dahası öldürdüğüne dair olan yaygın inanış da bir özel okul öğretmeni tarafından aşağıdaki gibi dile getirilmiştir: *“Dersanelerdeki test odaklı sistem öğrencileri sistematize eden, mekanik bir sistemdir. Yaratıcılığın ise bu sistemde hiç yeri yok. Bu sistemde yaratıcılık teşvik edilmediği gibi takdir de görmez, sevilmeyiz yani” (Handan, Nisan, 2014).*

3.1.5. Dersane-okul-ev üçgeni dışına çıkamayan öğrenciler yaşlarının getirdiği pek çok güzelliği yaşayamamaktadır.

Dersanelerin de en az okullar kadar zaruri bir ihtiyaç olarak görüldüğü günümüz Türkiye’sinin eğitim sisteminde, dersane-okul-ev üçgeni dışına çıkamayan öğrenciler yaşlarının getirdiği pek çok güzelliği yaşayamamaktadır görüşü de katılımcılar tarafından sıklıkla ifade edilen bir görüştür. Bu konuda devlet okulu yöneticilerinden bir katılımcının görüşü aşağıdaki gibidir:

“Bugün neredeyse okula giden her öğrenci dersaneye de gidiyor. Öğrencilerin neredeyse tamamı çocukluklarını ve gençlikleri dersane-okul-ev üçgeni arasında geçirip, yaşlarının getirdiği pek çok güzellikten mahrum kalıyor. Çocuklar arkadaşlarıyla konuşup oynayıp rahatlayacağına, gidip hiç tanımadıkları psikologlara gidip konuşuyorlar. Neden? Çünkü arkadaş edinecek kadar bile vakitleri yok. Sorun dersaneler değil, sistem belki... ama dersaneler de bu sistemin bir parçası. Eğer dönüşüm gerçekleşirse ve dersaneler şu verdikleri eğitimi resmi okul statüsünde verirlerse öğrencilerin hayrına olur diye düşünüyorum ben. Okul ve dersane her iki kurumun aynı anda beklentilerini karşılamaktansa tek bir kurumun beklentilerini karşılamak zorunda kalmak öğrenciler için daha cazip bir seçenek olacaktır. Dersane eğitimi yönünde tercih kullanacak veliler çocuklarını dersanelerden dönüşen ve dersane ekolünü devam ettiren okullara vererek bir taşla iki kuş vurmuş olurlar ki, bence bu hem ekonomik hem de insani olarak daha makul bir çözüm olur” (Ali, Mart 2014).

3.2. Tema 2: Dersanelerin Kapatılması veya Özel Okullara Dönüştürülmesine Karşı Olan Savlar

Öte yandan dersanelerin kapatılmasına ya da özel okullara dönüştürülmesine karşı çıkan savlar ise aşağıdaki gibi gruplanmıştır:

3.2.1. Dersaneler ihtiyaçtan doğan kurumlardır ve kapatılmaları halinde öncelikle öğrenciler mağdur olacaktır.

Bu görüşe göre dersaneler ihtiyaçtan doğan kurumlardır ve bu nedenle de, dersaneler kapatılmadan önce dersaneleri var eden nedenleri ortadan kaldırmak daha makuldür. Henüz dönüşüm programına başvurmayan ve hükümetin bu konuda geri adım atacağına inanan dersane yönetici/ sahiplerinden Fırat Bey bu yöndeki görüşünü aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

“Eğer dersanelerin sunduğu çözümden daha iyisini yapabilseydiniz, dersanelere zaten ihtiyaç kalmayacak ve doğal olarak kendi kendine kapanacaktır. Ancak, böyle bir durum henüz söz konusu değildir. Hali hazırdaki eğitim sistemi ile dersanelere hala ihtiyaç duyulmaktadır. Dersaneler eninde sonunda kapatılacaksa bile zamanlamasını doğru bulmuyorum” (Mayıs, 2014).

Bu konudaki başka bir görüş de dönüşüme başvuru konusunda henüz net bir karar vermemiş bir dersanede yöneticilik yapan Serdar Bey'e aittir. Serdar Bey'in özellikle de ilk sınav denemesinde istediği başarıyı sağlayamayıp da ikinci ve üçüncü kez sınava girmek zorunda kalacak öğrencilerin durumuna dikkat çekmesi de önemli bir noktayı gündeme getirmesi bakımından oldukça önemlidir:

“Tanıtımlarına başlanan yeni bir lise türü var mesela ‘Hazırlık Liseleri’ ya da ‘Temel Lise’ dedikleri bir oluşumdan bahsediliyor. Temel liseye dönüşecek bu dersanelerin haftada altı gün eğitim yapacağı ve öğrencileri dersaneler gibi sınava hazırlayacakları söyleniyor. Yani dersaneler özel okula değil, özel okullar dersanelere dönüşüyor gibi aslında. Çünkü bu eğitim sistemi dersaneler olmadan yürümez. Ancak bu dersanelere neler kazandırır, neler kaybettirir bilemiyoruz. Bazı şeyler netleşmeden tam bir karar beyan etmek zor. Mesela benim aklıma gelen sorulardan biri de istediği yeri kazanamayan, ya da ilk denemesinde hiçbir yere yerleşememiş öğrencinin sınava nasıl hazırlanacağı. Özel dersle mi hazırlanacak? Tek başına mı hazırlanacak? Bu durumdaki öğrenciler hiç düşünüldü mü acaba? Onlar için okul söz konusu olmayacak, dersaneler de onlar için bir seçenek olmayacaksa bu öğrenciler kimin, neyin kucağına düşecekler merak ediyorum. Unutulmamalı ki dersanelerin yarı nüfusu da bu tip öğrencilerden oluşuyor. Bu öğrenciler için önerilen gerçekçi bir çözüm var mı?”(Nisan, 2014).

3.2.2. Dersane alternatifi ortadan kalkarsa yerine merdiven altı çözümler bulunur.

Bu görüşe göre eğitim sisteminde bir üst kademeye geçiş merkezi sınavla yapıldığı sürece dersaneler yasal olarak kapatılsa bile işlevlerini merdiven altı olarak devam ettireceklerdir. Dersane sahibi/yöneticilerinden Fırat Bey bu konudaki görüşünü aşağıdaki gibi dile getirmiştir:

“Eğitim sistemi bu ihtiyacı giderecek başka bir çözüm bulamadıkça bu ihtiyaç öyle ya da böyle giderilecektir. Bu yüzden de yasal olarak kapatılmaları durumunda dershanecilik merdiven altı bir sektör haline gelecektir. Bu da herkese ve her kesime şimdi olduğunda çok daha fazla zarar verir. Dersanelerin olmaması durumunda özel ders ve kayıt dışı dershanecilik artış göstereceği için öğrencilerin ve ailelerin canı ekonomik olarak daha çok yanacak ve kayıt dışı oluşan bu yeni sektörden her vatandaş dolaylı veya dolaysız bir şekilde zarar görecektir. Denetim dışı kalan bu sektörden devletin öğrenci ve velileri yasal olarak koruması da mümkün olmayacaktır. Bence bu girişim yağmurdan kaçarken doluya tutulmaktan başka bir şey değildir” (Mayıs, 2014).

3.2.3. Dershanelerin kapatılması hukuken doğru değildir.

Bu görüşe göre dershanelerin kapatılması hukuken doğru değildir. Dershane yönetici/sahiplerinden Serdar Bey'in ifadesine göre: “*Dershanelerin kapatılması Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 48. Maddesinde yer alan ‘Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir’ ifadesine aykırıdır*” (Serdar, Mayıs 2014). Ve yine Serdar Bey'in ifadesine göre pek çok dershane sahibi de bu yüzden hâlâ hükümetin bu konuda bir geri adım atacağına ya da yasal yollarla bu sürecin durdurulacağına inanmaktadır.

3.2.4. Dershanelerin kapatılması ile birlikte dershane sahiplerinin, dershane öğretmenleri ve çalışanlarının mağduriyeti söz konusudur.

Dershane sahibi/yöneticilerinden Fırat Bey bu konudaki görüşünü aşağıdaki gibi dile getirmiştir:

“Dershanecilik büyük yatırımlar gerektiren bir sektör. Pek çoğumuz bu sektöre varımızı yoğunluğu ortaya koyarak girdik. Kapatılması ile birlikte bizim yatırımlarımız da yanacak, pek çok dershane öğretmeni ve çalışanı da işsiz kalacaktır. Söz konusu teşvikler verilecek olsa bile her dershanenin okula dönüşmesi mümkün değil” (Mayıs, 2014).

Dershane hocalarından Akın Bey'in bu konudaki düşünceleri ise mevzuza dershane öğretmenlerinin perspektifinden ışık tutmaktadır:

“Dershanelerin kapanması ile pek çoğumuz işsiz kalırız. Devlet kaçımızın, hangi birimizin atamasını yapabilir ki? Pek çoğumuz bu şansa sahip bile değiliz. 40 yaşını aşın mı devlet zaten atamanı yapmaz. Özel okullar desen, özel okulların istihdam edeceği öğretmen sayısı da belli. Her dershane de dönüşüme giremeyeceğine göre dershanelerden dönüşen okulların ihtiyaç duyacağı öğretmen sayısının dershanelerden gelen tüm öğretmenleri istihdam etmesi beklenemez. Eninde sonunda pek çok çalışan mağdur olacaktır” (Nisan, 2014).

3.2.5. Dershaneler dar gelirli öğrencilere burs vererek eğitimde imkân ve fırsat eşitliğine katkıda bulunmaktadır.

Bu görüşe göre dershaneler pek çok mecrada eğitimde fırsat eşitsizliğinin sebebi olarak gösterilseler de aksine başarılı ancak dar gelirli öğrencilere burs vererek eğitimde imkân ve fırsat eşitliğine katkıda bulunmaktadırlar. Serdar Bey bu konudaki görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

“Dershaneler aslında dar gelirli ailelerin çocukları için bir fırsattır. Pek çok dershane yasal gerekliliğin üzerinde bir burs imkânı sunarak başarılı ama maddi olarak sıkıntıda olan öğrencilere burs verir. Bu dershaneler için de önemlidir. Nitekim dershaneler bu öğrencilerin dershane başarılarını arttıracaklarını ve dolayısıyla kayıtlarının artacağını bilir. Bu bir kazan-kazan ilişkisidir aslında. Bugün Doğu ve İç Anadolu'daki pek çok öğrenci dershaneler sayesinde üniversite sınavlarında başarı gösterip, okuyabilmiştir. Bunları göz ardı etmek haksızlık olur. Eğer dershaneler kapatılırsa, işte asıl o zaman doğudaki öğrencilerin hiçbir şansı kalmaz. Özellikle oradaki öğrencilerin tek fırsatı bu dershaneler” (Mayıs, 2014).

Bu konudaki diğer bir görüş de dershane öğrencilerinden Umut'a ait:

“Dershaneleri kapatınca olan yine dar gelirli öğrencilere olacak. Varlıklı aile çocukları özel ders olarak sınava hazırlanmaya devam edecekler. Özel ders alamayanlar ise eskisinden daha da dezavantajlı duruma geçecek. Ama bu, en çok da özel ders veren öğretmenlere yarayacak sanırsam. Dershanelerde burslu okuyan çocuklara da özel derslerde bir indirim yapılacağını da pek sanmıyorum açıkçası” (Mayıs, 2014).

3.2.6. Her dershanenin özel okula dönüşmesi imkân dâhilinde değildir.

Bu görüşe göre devletin sağladığı kolaylıklara, destek hizmetlere ve teşviklere rağmen söz konusu dönüşüm her dershanecinin kaldıramayağı maliyetleri beraberinde getirecektir. Bu konuya dair en açıklayıcı görüş Serdar Bey’den gelmiştir:

“Pek çok dershane şehrin merkezindedir. Ve en iyi ihtimalle de tek bir binanın tüm katlarını kullanarak faaliyet gösterirler. Pek çokları da bir binanın yalnızca bir ya da iki katını kullanır. Dershaneler için şehir merkezinde olmak önemlidir. Okullar gibi değildir yani. İşlek bir caddede ve ulaşımın kolay olduğu bir yerde olması beklenir dershanelerin. Haliyle ödedikleri kiralar da yüksektir. Ama dershaneler hem hafta içi hem de hafta sonu olmak üzere günde en az iki farklı grup öğrenci ağırlayarak bu kiranın hakkını verirler. Pekçok dershane binasının okul binası olarak kullanılması zaten zor. Biliyorsunuz en azından bahçe vs. sıkıntısı var. Ama tut ki oldu ve bir şekilde bina okul binasına dönüşebildi. O bina dershane iken 6 öğrenciye hizmet verebilirken okul binası olarak sadece 1 öğrenciye hizmet verebilir [oransal olarak]. Öyle olunca da işlek bir caddedeki bir binanın kirasını karşılamak çok zor olur. Öğrenci sayısındaki kaybı kayıt parasındaki artışla da kompanse etmen çok zor. Kaldı ki bu sadece binanın kirasını çıkarabilmekle ilgili de değil. Bir de yepyeni branşlarda öğretmen istihdam edeceksin. Dershane iken istihdam etmek zorunda olmadığın resim, müzik öğretmenine de maaş vermek zorunda kalacaksın. Ve yine mekân meselesi. Bir de bu dersler için o bina da daha önce olması zorunlu olmayan mekânlar yaratmak zorunda kalacaksın. Yaratacağın her yeni mekân (resim, müzik atölyesi vb.) da o binada istihdam edebileceğin öğrenci kapasitesini azaltacak. Kısacası dönüşümün maliyetleri hiç de gözardı edilebilecek cinsten değil. Zaten önce okul işi ile dershanecilik işi de bir değil” (Mayıs, 2014).

Özel okul yöneticelerinden Hasan Bey ise konuya farklı bir bakış açısıyla bakarak durumu aşağıdaki gibi izah etmiştir:

“Dershanelerin özel okullara dönüşmesi özel okul piyasasını da değiştirecektir. Özellikle küçük ölçekli özel okullarda rekabet daha da kızışacaktır. Çok sayıdaki bu özel okullar gerçekten kayıt alabilecekler mi? Yoksa pek çoğu kapasitesinin altında kalıp, iflas bayrağını çekmek zorunda mı kalacak? Dershanelerden dönüşen özel okulların batması durumunda bu okullara kayıt yaptıran öğrenciler de zor durumda kalmayacak mı? İşte bu ihtimaller üzerinde dikkatle düşünülmesi gereken şeyler. Dönüşüm öyle kolay olmayacaktır” (Mart 2014).

4. TARTIŞMA

Dershanelerin ihtiyaçtan doğan kurumlar olduğu, teşviklere rağmen her dershanenin okula dönüşmesi için gereken mali yükü kaldıramayacak olması; kapatılmaları durumunda dershanelerde çalışanların yaşayabileceği mağduriyet; dershanelerin eğitimdeki imkân ve fırsat eşitliği mevzusuna dair tartışmalı rolü; dershanelerin kapatılması durumunda dershanelerin rolünü devralacak yasal olmayan başka oluşumların yaygınlaşma ihtimali; dersane-okul-ev üçgeninin başka bir yaşam

alanına sahip olmayan öğrencilerin yaşadığı sosyal sorunlar; hem okula hem de dershaneye ayrı ayrı zaman ve bütçe ayırmak zorunda olan öğrenci ve ailelerinin yaşadığı dezavantajlar; dershanelerin kapatılarak özel okullara dönüştürülme projesinde öne çıkan belli başlı bulgulardır.

Araştırma sonuçlarında yer alan ‘dershane-okul-ev üçgeni dışına çıkamayan öğrenciler’ bulgusu, Baloğlu (1995) ve TED (2006)’in araştırma sonuçlarında ileri sürülen ‘öğrenciler hem okula hem de dershanelere giderek genç yaşta yoğun bir çalışma temposu içerisine girmektedirler ve bu yüzden de hem öğrencilerin hem de velilerinin sosyal hayatı olumsuz yönde etkilenmektedir’ bulgusu ile bire bir örtüşmektedir.

Ayrıca, araştırmada ortaya çıkan ve özel dershanelerin bilgileri öğrenciye kalıp halinde vermekte olduğu, şifre çözer gibi öğrencilere test tekniklerini öğretmek suretiyle öğretim yaparak, öğrencilerin yaratıcılıklarını öldürdüğü yönündeki iddia da TED (2006)’de bahsi geçen okul ile özel dershane cenderesinde sıkışan, yarış atı ya da test makinesi olarak tarif edilen öğrenci tipinin anlatıldığı bulguları desteklemektedir. Yine TED (2006)’de sözü geçen ve ‘dershanelerin öğrencilere yeni bilgi kazandırmadığı, daha çok tekrara, bol soru çözmeye ve ezbere dayalı yöntemlerle okulda kazanılmış bilgiyi pekiştirdiği, buna bağlı olarak dershanelerin öğrencileri ezbere teşvik ettiği, analiz ve sentez yeteneklerini köreltildiği’ yönündeki iddia da bu araştırmanın bulguları tarafından desteklenmektedir.

Dershanelerin mevcut eğitim sistemine alternatif, paralel bir eğitim sistemi gibi görülmesi ve resmi okullarda verilen eğitim-öğretimi değersizleştirdiği algısı da pek çok çalışmada dile getirilen bir bulgudur. Mesela, Tansel (2013a)’in de ifade ettiği gibi okuldaki son yıllarını yaşayan pek çok öğrenci okula gitmekten ziyade dershaneye gitmeyi tercih etmektedir. Tansel ve Bircan (2006)’ın ‘öğrenci ve velilerin dershaneleri başarının sırrı olarak algıladığı’ ve ‘özel dershaneleri çocuklarının geleceği için bir yatırım olarak gördükleri için lüks bir davranış olarak karşılamadıkları’ yönündeki vurguları ile; TED (2010)’in çalışmasında tespit edilen ‘okullara kıyasla dershanelerde daha iyi eğitim verildiği’ yönündeki bulgu ile paralellik göstermektedir. ‘Dershanelerin okullarda verilen eğitimi olumsuz yönde etkilediği ve özel dershanelerin okulun yerini almaya başladığı’ iddiası da sıklıkla dile getirilen iddialardan biridir. Bu bağlamda, Baloğlu (1995)’nın ‘sınavlara odaklanan öğrencilerin dershaneleri sınavlarda başarılı olmanın en önemli anahtarı olarak algılaması ve sınav sorularının okullarda işlenen müfredatın tamamını kapsamaması, genel olarak öğrencilerin okullarda verilen eğitimi önemsememesine sebebiyet vermektedir’ yönündeki tespiti de araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Özellikle, sınav dönemlerinde öğrencilerin rapor olarak okula gitmediği ve dershanelerde sınava hazırlandığı veya okuldaki sosyal ve rehberlik etkinliklere, sanatsal ve sportif faaliyetleri içeren derslere veya kulüp çalışmalarına katılmadığı veya bu derslerde de sınavlara hazırlandığı bilinen sorunlardandır (Özoğlu, 2011). Ayrıca, paralel bir eğitim sistemi oluşturan dershanelere harcanan paranın yükseköğretime ayrılan bütçeyi dahi geçerek ciddi boyutlara ulaştığı yönündeki tespit de (Kılıcı, b.t.; Akt. Özoğlu, 2011) araştırma bulgularımızı destekler niteliktedir. Söz konusu bu paranın kaynak israfına yol açtığı ve milli eğitime kanalize edilmesi durumunda, milli eğitimde yaşanan kalite sorununun ve yükseköğretimde yaşanan arz sorununun çözüleceği yönündeki iddialar pek çokları tarafından her ne kadar temeli olmayan temenniler olarak nitelendirilse dahi (TED, 2006) araştırmaya katılan katılımcıların görüşlerinin yayınlığını gözler önüne sermesi açısından önemlidir.

Araştırmanın önemli bir diğer bulgusu ise dersaneler ve fırsat eşitliği ile ilgilidir. Bazı katılımcılar dersaneleri eğitimde fırsat ve imkân eşitsizliğini körükleyen unsurlar olarak görse de, bazıları da tam tersine dersaneleri eğitimde fırsat ve imkân eşitsizliğini azaltan unsur olarak görmektedir. Katılımcıların bir kısmı ise dersanelerin kapatılmasını değil ama özel okullara dönüştürülmesini eğitimde fırsat ve imkân eşitliği açısından olumlu bir adım olarak gördüklerini belirtmiştir. Ayrıca, dersanelerin okullarla birlikte aynı anda varolmasındansa özel okullara dönüştürülmesinin ekonomik olarak daha mantıklı olacağını altını çizen bazı katılımcı görüşleri de Adem (1977)'in eğitim istemini etkileyen bireysel etkenler başlığı altında incelediği ve 'öğrencinin eğitime devam etmesi nedeniyle bir işte çalışmaktan doğan gelir kaybı' olarak tanımladığı eğitimin bireye maliyetini (fırsat maliyeti)' olgusunu desteklemektedir. Bu bağlamda dersaneye devam eden öğrenciler dersaneye devam ediyor olmanın fırsat maliyetini de ödemektedirler. Ancak, araştırma bulguları aynı zamanda Correa'nın (1967, s. 81) "Eğitimin bir armağan olarak sunulduğu durumlarda bile eğitim aranımlı gelirle kısıtlanır" şeklindeki yaygın olarak bilinen önermesini de doğrulayarak, dersanelerle ya da dersanelersiz eğitimde fırsat eşitsizliğinin neredeyse kaçınılmaz bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçları aslen, her türlü özel eğitimin sosyo-ekonomik düzeyi yüksek aileler için daha kolay erişilebilir olduğu varsayımından hareketle, özel dersanelerin fırsat eşitliğini olumsuz yönde etkilediğini ileri süren yaygın görüşü (Baloğlu, 1995) desteklemektedir. Öte yandan araştırma sonuçlarının, 'esas eşitsizliğin gerek müfredat gerekse sunduğu imkânlar bakımından farklı olan kurumlardan mezun olan öğrencilerin, bir üst kademedeki eğitim kurumuna geçişlerinin aynı sınavla kontrol edilmesinden kaynaklandığı' ("Dersaneler Eğitimde," 2010; Erdoğan, 2010; Özer, 2006; Polat, 2010, akt. Özoglu, 2011) ve 'özel dersanelerin fırsat eşitliğini bozmadığını, aksine çok önceden beri var olan fırsat eşitsizliklerinin bir sonucu olarak ortaya çıktığını ileri süren' ("Özel Dersane Tartışmaları," b.t.; Özer, 2006; akt. Özoglu, 2011) şeklindeki görüşleri de desteklediği görülmüştür. Yine, Göktürk'ün 'İhtiyaç ortadan kalkmadıkça dersaneleri kapatmak özel ders piyasasını patlatır. Üstelik de o piyasa, kollamaya çalıştığımız o yoksul ailelerin asla ulaşamayacağı bir piyasa olur. Bugün Anadolu'nun en ücra köşesine kadar yaygınlaşmış dersane ağı sayesinde bir ölçüde sağlanmış olan fırsat eşitliğini de tarumar etmiş olursunuz" (ÖZDEBİR, GÜVENDER, TÖDER, 2013) şeklindeki söylemi de araştırma bulgularında bahsi geçen 'dersaneler eğitim eşitsizliği yaratmak bir yana eğitimde zaten var olan eşitsizliğe bir merhemdir' görüşünü desteklemektedir. Görüldüğü gibi bu araştırmanın sonuçları dersaneler ve fırsat eşitliği ile ilgili varolan iki karşıt görüşü de yansıtmaktadır.

Dersaneler önceliğin eğitim değil ticari kaygılar olduğu kurumlardır ve bu öncelikleri öğretmen, öğrenci ve velilerin sömürülmesine müsait bir zemin yaratmaktadır şeklindeki bulgu ise pek çok platformda dile getirilen bir bulgu olmakla birlikte (Gök, 2006; Gök, 2010), bir sistemin suistimal edilmesinden kaynaklanan sorunların sistemin tümüne mal edilerek, sistemin topyekün lâv edilerek ortadan kaldırılmaya çalışmasının çok da kabul edilebilir bir yaklaşım olduğu söylemek oldukça zordur. Araştırmada 'Dersanelerin kapatılması hukuken doğru değildir' şeklinde karşımıza çıkan ifade ise yine bu konuda SETA'nın raporunda dile getirilen ve "Milyonlarca insanın tercihini bir kalemde değiştirmek, ancak yasaklayıcı bir rejimde söz konusu olabilir" şeklinde ifade edilen savla bire bir örtüşmektedir (Özoglu, 2011). Ayrıca, Avrupa Dersaneler Birliği Başkanı Hagitegas'ın "Türkiye'de dersanelerin kapatılması düşüncesi, bütün dünyada var olan eğitim özgürlüğü prensibine aykırıdır" şeklindeki söylemi de katılımcıların bu yöndeki görüşlerini destekler niteliktedir (ÖZDEBİR, GÜVENDER, TÖDER, 2013).

Yine araştırma sonuçlarında karşımıza çıkan ve ‘Dershanelerin kapatılması ile birlikte dersane sahiplerinin, dersane öğretmenleri ve çalışanlarının mağduriyeti söz konusudur’ şeklindeki bulgu da farklı platformlarda sıklıkla dile getirilmiş ve dershanelerin yarattığı istihdam yüzünden ekonomik sistemin bu konudaki ani bir müdahaleyi kaldırmayacağı savlarıyla ortaya atılmıştır (Kılıcı, b.t.; Akt. Özoğlu, 2011; Özer, 2006). MEB Bakanı Avcı ise bu sava ‘okula dönüşen dershanelerin daha çok personele ihtiyacı olacağı; dönüşen dershanelerin yeni bir istihdam alanı yaratacağı; dershanelerde çalışan sigortalı sayısının tahmin edilenin aksine yüz binler falan değil, sadece 5 bin 536 kişi ile sınırlı olduğu’ gerekçesi ile itiraz etmiştir (“979 dersane dönüşüm programına alındı”, 2015).

‘Dershaneler ihtiyaçtan doğan kurumlardır’ bulgusu ise Atabay’ın “Okullardaki ölçme sistemi ile merkezi sınavlarda kullanılan ölçme sistemi arasındaki farklılık dersane sistemine olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır” (Atabay, b.t.) şeklindeki önermesini destekler niteliktedir. Dershanelerin ihtiyaçtan doğan kurumlar olduğu bulgusu ile ‘Dersane alternatifi ortadan kalkarsa yerine merdiven altı çözümler bulunur’ bulgusu ise birbirine neden sonuç ilişkisi ile bağlıdır. Özdebir, Güvender ve Töder (2013) tarafından ortaklaşa hazırlanan, dershanelerin kapatılarak özel okullara dönüştürülmesi mevzusu ile yakından ilişkili olan fikir sahibi insanların görüşlerinin ve konu hakkında sosyal medyada yapılan paylaşımların yer aldığı raporda öne sürülen “Sebepler-sonuç ilişkisi ters kuruluyor. Otomobil tamirhaneleri kapatılırsa kazalar azalmaz. Veya hastaneyi kapatınca hastalıklar bitmiyor... Dershaneleri zorla kapatırsan karaborsaya düşer” şeklindeki ifade edilen görüşler de araştırma bulgularında ortaya çıkan ve ‘dershanelerin ihtiyaçtan doğan kurumlar olduğu’, ‘idari bir düzenleme ile kapatılmaları durumunda kayıt dışı dershaneleşimin yaygınlaşacağı’ yönündeki katılımcı ifadelerini destekler niteliktedir. Lee, Lee ve Jang (2010)’in özel ders ve dershaneleşimi kontrol altına almak için gerçekleştirilen girişimlerin birçoğunun tersine etki yarattığını veya başka problemlere yol açtığını gösteren araştırması da bu araştırmanın hem ‘dershaneler ihtiyaçtan doğan kurumlardır’ hem de ‘dersane alternatifi ortadan kalkarsa yerine merdiven altı çözümler bulunur’ bulgularıyla örtüşmektedir.

Son olarak MEB Bakanı’nın dershanelerin özel okula dönüştürülmesine ilişkin verdiği son istatistikler de ‘Her dershanenin özel okula dönüşmesi imkân dâhilinde değildir’ savını desteklemektedir. Bu açıklamaya göre sayıları yaklaşık 3 bin 300 olan dershanelerden henüz sadece bin 295 tanesi dönüşüm için müracaat etmiş, bunların ise sadece 979 tanesinin dönüşüm için uygun bulunmuştur (“979 dersane dönüşüm programına alındı”, 2015).

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre dershanelerin kapatılarak özel okullara dönüştürülmesi bazı sorunlara çözüm getirecek olsa bile, yeni birtakım sorunların da mimarı olacaktır. Dershanelerin bazı sorunların çözümü, başka bir takım sorunların ise sebebi olduğu ve bu yüzden de oldukça tartışmalı kurumlar olduğu aşikârdır. Bugün gelinen noktada tartışılan ise dershanelerin varlığından ziyade, dershanelere olan ihtiyaç devam ederken dershanelerin kapatılma kararının verilmesidir. Ayrıca, dershanelerin kapatılarak özel okullara dönüştürülmesi olarak sunulan çözümün her dersane için geçerli, gerçekçi bir çözüm olarak görülmemesinden kaynaklanan bir takım sıkıntılar da söz konusudur.

Araştırma bulguları dersanelerin kapatılarak okullara dönüştürülmesi mevzusunu destekleyen ve desteklemeyen her iki tarafın da savlarını ortaya koymuştur. Dersanelerin devam etmesi durumu da, kapatılması durumu da başka başka sorunlar getirecek, başka başka çözümler gerektirecektir. Katılımcıların ifadelerinden anlaşılacağı gibi bu konudaki en önemli sıkıntılardan biri de zamanlama ve tartışmalı sebep-sonuç ilişkileridir. Öncelikle dersanelerin kapatılması için eğitim sisteminde dersanelere duyulan ihtiyacın ortadan kaldırılması; dersane sahipleri ve çalışanlarının mağdur edilmeyeceği kapsamlı planlamalar yapılması gerekmektedir. Projenin başarıyla sonuçlanabilmesi, projenin titizlikle yürütülmesi ve konu ile ilgili tüm paydaşların hassasiyetlerinin ve ihtiyaçlarının her aşamada titizlikle değerlendirilmesine bağlıdır. Ayrıca, bu dönüşümün sadece özel dersanecilik sektörünü değil özel okulculuk sektörünü de yakından ilgilendirdiği unutulmamalıdır. Dersanelerden dönüşen okulların da özel okul sektörüne yeni bir soluk ve farklı dinamikler getireceği öngörülerek projenin uzun vadeli etkilerinin de projenin mimarları tarafından öngörülmesi ve sahiplenilmesi son derece önemlidir. Projenin getireceği yeni neden-sonuç ilişkileri tüm paydaşların temsil edildiği bir platformda tartışılmalı, sürece dair planlamalar ve projenin yürütme aşamasında ortaya çıkabilecek olası problemlere karşı geliştirilen çözümler detaylandırılarak kamuoyu ile paylaşılmalı ve süreç gerçekçi teşvikler ile cazip hale getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- 979 dersane dönüşüm programına alındı. (2015, Şubat). *Milliyet Gazetesi*. 03.03.2015 tarihinde <http://www.milliyet.com.tr/979-dershane-donusum-programina-alindi-ankara-yerelhaber-618530> adresinden alınmıştır.
- Adem, M. (1977). *Türk Eğitiminin Ekonomik Politikası*. Ankara: Bilim Matbası.
- Akgün, M. (2005). *Özel dersanelere ayrılan ekonomik kaynakların incelenmesi. (An investigation of the economic resources devoted to supplementary education centers)*, Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri, 28-30 Eylül, 2005, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, Turkey.
- Altınyelken, H. K. (2013) *Türkiye'de Özel Dersanelere Talep. (The demand for private tutoring in Turkey)* Bray, M., Mazawi, A. E. & Sultana, R. G. (Eds.) (2013). *Private Tutoring Across the Mediterranean*, Rotterdam, Hollanda: Sense Publishers. Euro-Mediterranean Centre for Educational Research.
- Assaad, R. & El-Badawy, A. (2004). *Mısır'da bireysel ve toplu ve özel öğretim (dersaneler): Kadın erkek eşitsizliği hangi noktada? (Private and group tutoring in Egypt: Where is the gender inequality?)* Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da Toplumsal Cinsiyet, İş Yaşamı ve Aile kongresinde sunulan bildiri. Minnesota Üniversitesi, Minnesota.
- Atabay, S. (b.t.). Dersanelerin Eğitim Sistemindeki Yeri, işlevi ve Dönüştürülme Süreci. *Türk Eğitim Derneği*. 01.11.2014 tarihinde <http://www.ted.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA79D6F5E6C1B43FFBB89BF54D3DDD6B9> adresinden alınmıştır.
- Baloğlu, Z. (1995). *Türkiye'de eğitim*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Kitablığı.
- Bray, M. & Kwok, P. (2003). Demand for private supplementary tutoring: Conceptual considerations, and socio-economic patterns in Hong Kong, (Destekleyici özel

- öğretime olan talep: Kavramlar üstüne düşünceler ve Hong Koong'daki sosyo-ekonomik örüntüler), *Economics of Education Review*, 22 (6), 611–620.
- Bray, M. & Lykins, C. (2012). *Shadow education: Private supplementary tutoring and its implications for policy makers in Asia. (Gölge öğretim: Destekleyici özel öğretim ve Asya'daki siyasetçiler açısından anlamı)*, Hong Kong: Comparative Education Research Center, The University of Hong Kong.
- Bray, M. & Suso, E. (2008). *The challenges of private supplementary tutoring: Global patterns and their implications for Africa, (Destekleyici özel öğretimin zorlukları: Küresel örüntüler ve Afrika açısından anlamı)*. Maputo, Mozambik: Biennale of the Association for the Development of Education in Africa.
- Bray, M. (1999). The shadow education system: private tutoring and its implications for planners. (Gölge Öğretim Sistemi: Özel dersane ve planlamacılar açısından sonuçları). *Fundamentals of educational planning* (Rapor No. 61). Paris: UNESCO International Institute for Educational Planning (IIEP).
- Bray, M. (2003). *Adverse effects of private supplementary tutoring: Dimensions, implications, and government responses. (Özel tümleyici öğretimin(dersanelerin) olumsuz etkileri: Boyutları, sonuçları ve hükümetlerin yaklaşımları)*. Paris: UNESCO International Institute for Educational Planning (IIEP).
- Bray, M. (2006). Private supplementary tutoring: comparative perspectives on patterns and implications,(Destekleyici özel öğretim: Örüntüleri, sonuçlarına ilişkin karşılaştırmalı bakış açıları), *Compare: A Journal of Comparative Education*, 36 (4), 515 – 530.
- Bray, M. (2009). *Confronting the shadow education system: what government policies for what private tutoring. (Gölge Eğitim Sistemiyle başetme: Hangi özel dershanelere hangi hükümet politikalarıyla)*. Paris: UNESCO International Institute for Educational Planning (IIEP).
- Bray, M. (2010). Researching shadow education: Methodological challenges and directions, (Gölge eğitim konusunu araştırmak: Metodolojik zorluklar ve gelişim yönleri), *Asia Pacific Education Review*, 11 (1), 3-13.
- Bray, M. (2011). *The challenge of shadow education: Private tutoring and its implications for policy makers in the European Union. (Gölge eğitimde karşılaşılan zorluklar: Özel dershaneler ve Avrupa Birliği'nde siyasetçiler açısından anlamı)*. Brüksel, Belçika: European Commission.
- Bray, M., Mazawi, A. E. & Sultana, R. G. (2013). *Private tutoring across the Mediterranean, (Akdeniz ülkelerinde özel dershaneler)*. Rotterdam, Hollanda: Sense Publishers. Euro-Mediterranean Centre for Educational Research.
- Burch, P. (2009). *Hidden markets: The new education privatization, (Saklı pazarlar: Öğretimin özelleşmesinde yenilikler)*, Londra, Birleşik Krallık: Routledge publishers.
- Correa, H. (1967). *The Economics of Human Resources*. Amsterdam: North-Holland Pub. Co.
- Dang, H.A. & Rogers, H. (2008). The growing phenomenon of private tutoring: Does it deepen human capital, widen inequalities, or waste resources? (Büyüyen özel dershaneler olgusu: İnsan varlığını zenginleştiriyor, eşitsizlikleri artırıyor mu, ya da kaynakları boşa mı harcıyor?), *The World Bank Research Observer*, 23(2), 161-200.

- Gök, F. (2006). Üniversiteye girişte umut pazarı: Özel dersaneler (Hope market in the entrance to universities: Supplementary education centers), *Eğitim, Bilim, Society*, 8, 102-109.
- Gök, F. (2010) *Marketing hope: Private institutions preparing students for the university entrance examination in Turkey*, (*Umut pazarı: Türkiye’de öğrencileri üniversite giriş sınavına hazırlayan dersaneler*), içinde: S. Karin Amos (ed.) *International Educational Governance, International Perspectives on Education and Society*, 12, 123-134.
- Heyneman, S. P. (2011). Private tutoring and social cohesion, (Özel dersaneler ve toplumsal birliktelik), *Peabody Journal of Education*, 86, 183-188.
- Ireson, J. (2004). Private Tutoring: How Prevalent and Effective is it? (Özel Dersaneler: Ne Denli Geçerli ve Etkili), *London Review of Education*, 2(2), 109-122.
- Keskin, N. E. & Demirci, A. G. (2003). *Eğitimde çürüyüş: Özelleştirme değerlendirmeleri* (Rapor No.1), Ankara, Türkiye: KİGEM
- Kim, H. (2008). *After-school programs in Korea: A policy for reducing the heavier reliance on private education*. (*Kore’de okul dışı öğrenim programları: Özel dersanelere bağımlılığı azaltmak üzere bir yaklaşım*). Seul, Kore: Korean Education Development Institute.
- Köprülü, F. (2008, Nisan). Sorun ne giriş sınavları ne de özel dersanelerdir! *Artı Eğitim Dergisi*, 43, 21-25.
- Lee, C. J., H. J. Park & H. Lee (2009). *Shadow education system*, (*Gölge öğretim Sistemi*), içinde: G. Sykes, B. Schneider ve D. N. Plank (Ed.) *Handbook of education policy research*. New York, ABD: Routledge publishers for the American Educational Research Association.
- Lee, C. J., Lee, H. & Jang, H. (2010). The history of policy responses to shadow education in south korea: Implications for the next cycle of policy responses. *Asia Pacific Education Review*, 11 (1), 97-108.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Newbury Park, CA: Sage.
- Merriam, S. B. (1988). *The case study research in education*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Miles, M. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage.
- Morgil, İ., Yılmaz, A. & Geban, O. (2001). Özel Dersanelerin Üniversiteye Girişte Öğrenci Başarısına Etkileri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 89-96.
- Morgil, İ., Yılmaz, A., Seçken, N. & Erökten, S. (2000). Üniversiteye Giriş Sınavında Özel Dersaneler ve Öz-De-Bir Tarafından Uygulanan ÖSS Deneme Sınavlarının Öğrenci Başarısına Katkısının Ölçülmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 19, 96-103.
- Mori, I. & Baker, D. (2010). Evrensel gölge eğitimin kökeni: Destekleyici özel eğitim olgusunun postmodern eğitim kurumları konusunda bize söyledikleri (The origin of universal shadow education: What the supplemental education phenomenon tells us about the postmodern institutions of education). *Asia Pacific Education Review*, 11(1), 36-48.
- Nartgün, Ş. S., Altındağ, Ü. & Özen, R. (2012). Dersanelerin Öğrencilerin sosyal ve ekonomik yaşamları üzerine etkisi (The impact of Private tutoring on social and economic lives of students), *Journal of Educational and Instructional Studies in the World*, 2(1), 54-61.
- Okur, M. & Dikici, R. (2004). Özel dersanelerle kamu okullarının karşılatırmalı bir çözümlemesi (A comparative analysis of supplementary education centers and

- public schools). *Kastomonu Eğitim Dergisi (Kastomonu Journal of Education)*, 12 (2), 417-426.
- ÖZDEBİR, GÜVENDER, TÖDER (2013). *Dershaneler için ne dediler: Basından seçmeler*". 03.01.2015 tarihinde http://www.ozdebir.org.tr/files/20140630114239_83512a2f8c7621fdadb9d8138e347912.pdf. adresinden alınmıştır.
- ÖZDER (t.y). Özel Dershaneler. *Özel Öğretim Derneği*. 08.07.2014 tarihinde www.ozelogretim.org.tr/img/files/dershaneler.doc adresinden alınmıştır.
- Özoğlu, M. (2011). *Özel Dershaneler: Gölge Eğitim Sistemiyle Yüzleşmek* (Rapor No. 36), Ankara, Türkiye: Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Safarzynska, K. (2013). Socio-economic determinants of demand for private tutoring. (Özel dershanelere talebin sosyo-ekonomik belirleyicileri), *European Sociological Review*, 29(2), 139-154.
- Silova, I. (2009). *Private supplementary tutoring in central Asia: New opportunities and burdens, (Orta Asya'da özel dershaneler: Yeni olanaklar ve külfetler)*, Paris: UNESCO International Institute for Educational Planning (IIEP).
- Silova, I. (2010). Private tutoring in Eastern Europe and Central Asia: Policy choices and implications, (Doğu Avrupa ve İç Asya'da özel dershaneler: Yaklaşım seçenekleri ve sonuçları), *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 40(3), 327-344.
- Silova, I., Budiene, V. & Bray, M. (Eds.) (2006). *Education in the hidden market place: Monitoring of supplementary education, (Eğitimin saklı pazarı: Özel dershaneleri izlerken)*, New York, USA: Open Society Institute.
- Şirin, H.(2000). Eğitim Sisteminde Özel Dershaneler, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 23, 387-410.
- Stevenson, D. L. & Baker, D. P. (1992). Shadow education and allocation in formal schooling: Transition to university in Japan, (Gölge eğitim ve örgünü eğitimde yeri), *American Journal of Sociology*, 97 (6), 1639–1657.
- Tansel A. & Bircan, F. (2005). *Effect of supplementary education on university entrance examination performance in Turkey, (Türkiye'de özel dersane eğitiminin üniversite giriş sınavlarında başarıya etkisi)*, Economic Research Forum (Raporu No. 0407), Kahire, Mısır ile IZA Çalışma Raporu No. 1609, Bonn, Almanya.
- Tansel, A. & Bircan, F. (2006). Demand for education in Turkey: a Tobit analysis of supplementary education expenditures, (Türkiye'de öğrenime olan talep: Özel dersane harcamaları üstüne bir Tobit çözümlemesi), *Economics of Education Review*, 25 (4), 303–313.
- Tansel, A. & Bircan, F. (2006). Demand for education in Turkey: A tobit analysis of private tutoring expenditures. *Economics of Education Review*, 25(3), 303-313.
- Tansel, A. & Bircan, F. (2007) Supplementary education in Turkey: recent evidence on its various aspects, (Türkiye'de özel dershanelerin çeşitli yönleri üstüne yeni kanıtlar), UNESCO, IIEP Policy Forum'da sunulan bildiri (on Confronting the Shadow Education System), 5-6 Temmuz 2007, Paris, Fransa.
- Tansel, A. (2013a). *Türkiye'de Özel Dershaneler: Yeni Gelişmeler ve Dershanelerin Geleceği* (Sayı.10), Ankara, Türkiye: Economic Research Center.

- Tansel, A. (2013b). *Private tutoring and equitable opportunities in Turkey: Challenges and policy implications*, (Türkiye’de özel dersaneler ve hakça olanaklar), içinde: Bray, M., A. E. Mazawi ve R .G. Sultana (Ed.) *Private Tutoring Across the Mediterranean* (177-186). Rotterdam, Hollanda: Sense Publishers.
- TED (2006). *Hayat = 195 dk. mı?* Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- TED (2010). *Ortaöğretime ve yükseköğretime geçiş sistemi*. Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- TOBB (2012). *Türkiye eğitim Meclisi Sektör Raporu*. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. <http://www.tobb.org.tr/TurkiyeSektorMeclisleri/Sayfalar/SektorRaporlari.php>
- Turan, İ. & Alaz. A. (2007). Özel Dersanelerde Coğrafya Öğretiminin Öğrenci Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi.(Elektronik Versiyon), *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 279-292.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Zhang, Y. (2013). Does private tutoring improve students’ National College Entrance Exam performance?—A case study from Jinan, China, (Özel dersaneler öğrencilerin ‘National College’a giriş başarımına olumlu katkı yapıyor mu? Çin’in Jinan bölgesinde durum), *Economics of Education Review*, 32, 1-28.
- Finkel, A. (2013, November). The Shadow Politics of Shadow Education. *The Newyork Times*. 03.03.2015 tarihinde <http://latitude.blogs.nytimes.com/2013/11/27/the-shadow-politics-of-shadow-education/> adresinden alınmıştır.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

‘Shadow education’ is the academic jargon for the way students bypass the failings of the formal school system by enlisting in private supplementary tutoring programs (Finkel, 2013). Shadow education is a major phenomenon not only in Turkey but in East Asia and East European countries. The national examinations for advancing to higher levels of schooling are believed to fuel the demand for SECs (Tansel, 2013a). In all parts of Asia, households devote considerable expenditures to private supplementary tutoring. This tutoring may contribute to students' achievement, but it also maintains and exacerbates social inequalities, diverts resources from other uses, and can contribute to inefficiencies in education systems (Bray ve Lykins, 2012).

In Turkey, the practice is so widespread, it has spawned a multibillion-dollar industry of private tutorial colleges that help students cram for highly competitive high-school and university entrance exams (Finkel, 2013). Therefore, there is an ongoing debate on the legitimacy of Supplementary Education Centers (SECs) / private tutorial colleges. Their existence, the question of whether they are the complementary part of the education system or the byproduct of an underperforming public education system is a never-ending source of dispute for Turkish education system. This paper aims to discuss the recent developments on the supplementary education system in Turkey. More specifically, the paper aims to reveal the pros and cons of The Turkish government’s plans to phase out the country’s supplementary education centers (SECs)/private tutorial colleges and its decision to transform these centers into private schools.

2. Method

This study is a qualitative research and aims to identify the strengths and weaknesses of this transformation project and to reveal the possible threats and opportunities presented by it. The data was collected from 13 participants via one-to-one interviews. Participants are comprised of one manager, one teacher, and one student chosen from each of the three different SECs; and one manager and teacher selected from one public and one private school. Data was analyzed by the content analysis method and the findings are presented with illustrating excerpts.

3. Findings, Discussion and Results

Shadow education has far-reaching economic and social implications (Bray ve Lykins, 2012). Findings of this study while confirming Bray and Lykins (2012) arguments on the subject also put forward fairly reasonable arguments both on the pro and con sides of the matter. Findings indicate that phasing out the country’s supplementary education centers (SECs)/private tutorial colleges and to transform these centers into private schools have potential to create new problems while solving the some old ones. Participants defending this project simply have five main arguments: 1) SECs act like an alternative education system rather than supplementary to the formal schooling and degrades the value of formal schooling in the eyes of the students and parents. As also declared by Tansel (2013a), for instance, many students in their last year of high school simply don’t bother going to their schools, and instead, prefer to go these centers. 2) Confirming Bray and Lykins (2012) and Finkel (2013), some participants argued that the economic burden of

these centers exacerbates and perpetuates social inequalities by diverting the resources of low-income families from other uses and inevitably drawing more from prosperous households in the more prosperous parts of the country. 3) SECs are institutions whose primary concern is not educational but commercial. Because they regard students and parents as clients and teachers as ordinary workers, SECs are more prone to exploit these stakeholders by bypassing some fundamental ethical concerns in education. 4) Because the SECs' mere and primary goal and focus is preparing students for national examinations, they mostly engage with teaching students to test techniques and fail to provide students with conditions that can flourish creativity. They are even blamed to kill student creativity by encouraging them rote learning and cramming. 5) Participants also claim that students who feel stranded in home-SEC-and-school triangle cannot live their teenage years to the fullest. And demolishing one these legs in the triangle (i.e. leg SEC) will give them enough space, time and energy to live those years to the fullest.

On the other hand, findings also put forward six main arguments showing why some people are not welcoming the government's plans to phase out the country's tutorial colleges. 1) SECs are institutions arising from a need and demolishing these institutions. Therefore it would be wiser to demolish the reasons and conditions that give birth to these institutions rather than demolishing the institutions first. 2) Demolishing SECs without demolishing the reasons and conditions that give birth to these institutions will inevitably lead to flourishing of alternative and illegal formations taking place the role of SECs. And most probably because of their illegal status and the absence of legal inspections, these new formations will be even worse than the SECs in many facets as this situation deprives parents, students and teachers from the protection of law. 3) Demolishing SECs is legally not right. According to Turkish constitution, article 48, "Everyone has right to work, to free choice of employment, and to make a contract with whomever s/he wishes". Participants argue that depriving people from this fundamental right is clearly the infringement of the law. 4) Demolishing SECs will cause to the unemployment of many teachers and other workers working for these institutions. 5) SECs indeed contribute to equality of educational opportunity by allocating scholarships for high-performing students coming from disadvantaged families. People defending this argument claim that although SECs do not equalize opportunity in education, as opposed to people claiming otherwise, it can only help reducing it. 6) Not all SECs can be transformed into private schools and even the ones able to achieve transformation will be under the risk of bankruptcy.

Findings indicate that timing and the disputable cause and effect relationships of the project are the two main issues that can affect the success of the project and therefore should be handled with great care. Taking all the pro and con arguments into account, potential problems should be pinpointed in advance and addressed wisely